EUROPEISKA
KOMMISSIONEN

Bryssel den 28.9.2023
COM(2023) 562 final

ANNEX 5

BILAGA

till

Förslag till rådets beslut

om ingående på Europeiska unionens vägnar av det ekonomiska partnerskapsavtalet mellan Republiken Kenya, medlem i Östafrikanska gemenskapen, å ena sidan, och Europeiska unionen, å andra sidan

BILAGA V

HANDEL OCH HÅLLBAR UTVECKLING

ARTIKEL 1

Bakgrund och mål

1. Parterna erinrar om Agenda 21 och Riodeklarationen om miljö och utveckling som antogs vid FN:s konferens om miljö och utveckling i Rio de Janeiro den 3–14 juni 1992, genomförandeplanen från världstoppmötet i Johannesburg om hållbar utveckling 2002, Internationella arbetsorganisationens (ILO) deklaration om social rättvisa för en rättvis globalisering som antogs av Internationella arbetskonferensen vid dess 97:e session i Genève den 10 juni 2008 (*ILO:s deklaration om social rättvisa för en rättvis globalisering*), slutdokumentet från FN:s konferens om hållbar utveckling 2012 med titeln *The Future We Want*, som godkändes genom FN:s generalförsamlings resolution 66/288 antagen den 27 juli 2012, FN:s generalförsamlings resolution 70/1 som antogs den 25 september 2015 och som innehåller slutdokumentet *Att förändra vår värld: Agenda 2030 för hållbar utveckling och de 17 målen för hållbar utveckling* (*FN:s Agenda 2030 för hållbar utveckling*), samt ILO:s hundraårsdeklaration om framtidens arbetsliv som antogs av Internationella arbetskonferensen vid dess 108:e session i Genève den 21 juni 2019.

2. Parterna erkänner att hållbar utveckling omfattar ekonomisk utveckling, social utveckling och miljöskydd, där alla tre är beroende av varandra och ömsesidigt förstärker varandra, och bekräftar sitt åtagande att främja utvecklingen av internationell handel och internationella investeringar på ett sätt som bidrar till målet om hållbar utveckling.

3. Parterna erkänner det brådskande behovet av att ta itu med klimatförändringarna, enligt beskrivningen i den särskilda rapporten från den mellanstatliga panelen för klimatförändringar om en global uppvärmning på 1,5 °C, som ett bidrag till de ekonomiska, sociala och miljömässiga målen för hållbar utveckling.

4. Mot bakgrund av ovanstående är målet med denna bilaga att förbättra integreringen av hållbar utveckling, särskilt dess arbetsrättsliga[1] och miljömässiga dimensioner, i handels- och investeringsförbindelserna mellan parterna, bland annat genom att stärka dialog och samarbete.

ARTIKEL 2

Rätt att reglera och skyddsnivåer

1. Parterna erkänner varje parts rätt att fastställa sin politik och sina prioriteringar för hållbar utveckling, att fastställa de nivåer av inhemskt miljöskydd och skydd av arbetstagare som den anser lämpliga och att anta eller ändra sin lagstiftning och politik på detta område. Sådana skyddsnivåer, sådan lagstiftning och sådan politik ska vara förenliga med varje parts åtagande att följa de internationellt erkända standarder och avtal som avses i denna bilaga.

2. Varje part ska sträva efter att säkerställa att dess berörda lagstiftning och politik föreskriver och uppmuntrar höga nivåer av miljöskydd och skydd av arbetstagare, och ska sträva efter att förbättra dessa nivåer och denna lagstiftning och politik.

[1] I denna bilaga avses med ”arbetsrättslig” ILO:s strategiska mål inom ramen för agendan för anständigt arbete, som kommer till uttryck i ILO:s deklaration om social rättvisa för en rättvis globalisering.

3. En part får inte försvaga eller sänka skyddsnivåerna i sin miljö- eller arbetsrätt i syfte att uppmuntra handel eller investeringar.

4. En part får inte åsidosätta eller på annat sätt bevilja undantag från, eller erbjuda sig att åsidosätta eller på annat sätt bevilja undantag från, sin miljö- eller arbetsrätt i syfte att uppmuntra handel eller investeringar.

5. En part får inte genom att kontinuerligt eller återkommande agera eller avstå från att agera, underlåta att på ett ändamålsenligt sätt kontrollera efterlevnaden av sin miljö- eller arbetsrätt i syfte att uppmuntra handel eller investeringar.

6. Parterna erkänner varandras utvecklingspolitik och utvecklingsprioriteringar när det gäller deras handels- och investeringssträvanden i enlighet med bestämmelserna om särskild och differentierad behandling i WTO-avtalet och i överensstämmelse med varje parts åtaganden om att följa internationellt erkända standarder och avtal inom ramen för denna bilaga.

ARTIKEL 3

Multilaterala arbetsnormer och avtal

1. Parterna bekräftar sitt åtagande att främja utvecklingen av den internationella handeln på ett sätt som främjar anständigt arbete för alla, i enlighet med ILO:s deklaration om social rättvisa för en rättvis globalisering.

2. I enlighet med ILO:s stadgar, som antogs som del XIII i Versaillesfördraget som undertecknades den 28 juni 1919, och ILO:s deklaration om grundläggande principer och rättigheter i arbetslivet och uppföljningen av denna, som antogs av Internationella arbetskonferensen vid dess 86:e session i Genève den 18 juni 1998 (ILO:s deklaration om grundläggande principer och rättigheter i arbetslivet), ändrad vid dess 110:e session 2022, ska varje part iaktta, främja och genomföra de principer för de grundläggande rättigheterna i arbetslivet som anges i de grundläggande ILO-konventionerna, nämligen

a) föreningsfrihet och faktiskt erkännande av rätten till kollektiva förhandlingar,

b) avskaffande av alla former av tvångsarbete eller obligatoriskt arbete[1],

c) faktiskt avskaffande av barnarbete,

d) avskaffande av diskriminering i fråga om anställning och yrkesutövning, och

e) en säker och hälsosam arbetsmiljö.

3. Varje part ska göra fortsatta och kontinuerliga ansträngningar för att ratificera de grundläggande ILO-konventionerna om så inte redan skett.

4. Parterna ska regelbundet utbyta information om sina respektive situationer och framsteg när det gäller ratificeringen av ILO-konventioner och protokoll som klassificerats som aktuella av ILO.

[1] I detta sammanhang understryker parterna vikten av att 2014 års protokoll till konventionen angående tvångs- eller obligatoriskt arbete, som antogs av Internationella arbetskonferensen vid dess 103:e session i Genève den 11 juni 2014, ratificeras.

5. Varje part ska på ett ändamålsenligt sätt genomföra de ILO-konventioner som EAC-partnerstaten respektive Europeiska unionens medlemsstater har ratificerat.

6. Med erinran om ILO:s deklaration om social rättvisa för en rättvis globalisering noterar parterna att överträdelser av de grundläggande principerna och rättigheterna i arbetslivet inte får åberopas eller på annat sätt användas som en legitim komparativ fördel och att arbetsnormer inte bör användas i handelsprotektionistiskt syfte.

7. Varje part ska genom sin lagstiftning och praxis främja ILO:s agenda för anständigt arbete i enlighet med ILO:s deklaration om social rättvisa för en rättvis globalisering, särskilt när det gäller

a) anständiga arbetsvillkor för alla, bland annat vad gäller löner och ersättningar, arbetstid, ökad social trygghet, andra arbetsvillkor och socialt skydd,

b) den sociala dialogen om arbetsrättsliga frågor mellan arbetstagare och arbetsgivare och deras respektive organisationer samt med relevanta statliga myndigheter.

8. Varje part ska i överensstämmelse med sina åtaganden inom ramen för ILO

a) anta och genomföra åtgärder och strategier rörande arbets- och anställningsvillkor samt hälsa och säkerhet på arbetsplatsen, inbegripet ersättning vid arbetsskada eller arbetssjukdom,

b) upprätthålla ett ändamålsenligt system för yrkesinspektion.

9. Parterna ska arbeta tillsammans för att stärka sitt samarbete om handelsrelaterade aspekter av arbetsmarknadspolitik och arbetsmarknadsåtgärder, bilateralt, regionalt och i internationella forum, beroende på vad som är lämpligt, inbegripet inom ILO. Detta samarbete kan bland annat omfatta

a) genomförande av grundläggande, prioriterade och andra aktuella ILO-konventioner,

b) anständigt arbete, inbegripet kopplingarna mellan handel och full och produktiv sysselsättning, anpassning av arbetsmarknaden, grundläggande arbetsrättsliga normer, anständigt arbete i globala leveranskedjor, socialt skydd och social delaktighet, social dialog och jämställdhet mellan könen,

c) arbetsrättens och arbetsrättsliga normers inverkan på handel och investeringar, eller handels- och investeringslagstiftningens inverkan på arbetsmarknaden.

10. Parterna ska vid behov ta vederbörlig hänsyn till de synpunkter som lämnas av företrädare för arbetstagare, arbetsgivare och organisationer i det civila samhället när de fastställer samarbetsområden och genomför samarbetsverksamheter.

ARTIKEL 4

Handel och jämställdhet mellan könen

1. Parterna erkänner att en inkluderande handelspolitik bidrar till att främja kvinnors ekonomiska egenmakt och jämställdhet mellan könen, i linje med mål 5 för hållbar utveckling i FN:s Agenda 2030 för hållbar utveckling och målen i den gemensamma förklaringen om handel och kvinnors ekonomiska egenmakt, som antogs vid WTO:s ministerkonferens i Buenos Aires i december 2017. Parterna erkänner kvinnors viktiga bidrag till ekonomisk tillväxt genom deras deltagande i ekonomisk verksamhet, inbegripet internationell handel. Parterna åtar sig att genomföra bestämmelserna i detta avtal på ett sätt som främjar och stärker jämställdheten mellan könen.

2. Parterna strävar efter att stärka sina handelsförbindelser och sitt handelssamarbete på ett sätt som effektivt säkerställer likabehandling för kvinnor och män och ger dem samma möjligheter att dra nytta av bestämmelserna i detta avtal, inbegripet i frågor som rör anställning och yrkesutövning, i enlighet med internationella åtaganden.

3. Varje part ska på ett ändamålsenligt sätt genomföra sina skyldigheter enligt internationella avtal i vilka den är part som behandlar jämställdhet mellan könen och kvinnors rättigheter, inbegripet konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor, antagen av Förenta nationernas generalförsamling den 18 december 1979, och noterar särskilt dess bestämmelser om avskaffande av diskriminering av kvinnor i det ekonomiska livet och i fråga om sysselsättning. I detta avseende upprepar parterna sina respektive åtaganden enligt artikel 3 i denna bilaga, inbegripet dem som avser ett ändamålsenligt genomförande av ILO:s konventioner om jämställdhet mellan könen och avskaffande av diskriminering i fråga om anställning och yrkesutövning.

4. Varje part ska sträva efter att säkerställa att dess relevanta lagstiftning och politik föreskriver och främjar lika rättigheter, behandling och möjligheter för kvinnor och män. Varje part ska sträva efter att förbättra denna lagstiftning och politik utan att det påverkar varje parts rätt att fastställa sin egen omfattning och sina egna skyddsnivåer när det gäller lika möjligheter för kvinnor och män. Sådan lagstiftning och politik ska vara förenlig med varje parts åtagande att följa de internationellt erkända standarder och avtal som avses i denna artikel.

5. Parterna upprepar sina åtaganden enligt artikel 2 i denna bilaga när det gäller deras respektive lagstiftning som syftar till att säkerställa jämställdhet mellan könen eller lika möjligheter för kvinnor och män.

6. Parterna ska arbeta tillsammans bilateralt eller i andra relevanta forum för att stärka sitt samarbete om handelsrelaterade aspekter av jämställdhetspolitik och jämställdhetsåtgärder, inbegripet verksamhet som syftar till att förbättra kapaciteten och villkoren för kvinnor, inbegripet som arbetstagare, affärskvinnor och företagare, så att de kan tillgå och dra nytta av de möjligheter som skapas genom detta avtal. Sådant samarbete kan bland annat omfatta utbyte av information om och bästa praxis för insamling av könsuppdelade uppgifter och könsbaserad analys av handelspolitiken.

7. Parterna är överens om vikten av att i enlighet med sina inhemska förfaranden övervaka och bedöma hur genomförandet av detta avtal påverkar jämställdheten mellan könen och lika möjligheter för kvinnor i samband med handel.

ARTIKEL 5

Multilateral miljöstyrning och multilaterala miljöavtal

1. Parterna erkänner vikten av internationell miljöstyrning, särskilt den roll som FN:s miljöförsamling (Unea) i FN:s miljöprogram (Unep) och multilaterala miljöavtal har, som det internationella samfundets svar på globala eller regionala miljöutmaningar, och betonar behovet av att förbättra det ömsesidiga stödet mellan handelspolitik och miljöpolitik samt regler och åtgärder på dessa områden.

2. Mot bakgrund av punkt 1 ska varje part på ett ändamålsenligt sätt genomföra de multilaterala miljöavtal, protokoll och ändringar som den har ratificerat.

3. Parterna ska regelbundet utbyta information om sin respektive situation när det gäller ratificering av multilaterala miljöavtal, inbegripet protokoll till och ändringar av dessa.

4. Parterna bekräftar varje parts rätt att anta eller bibehålla åtgärder för att främja målen för de multilaterala miljöavtal i vilka den är part. Parterna erinrar om att åtgärder som antas eller genomdrivs för att genomföra dessa multilaterala miljöavtal kan vara berättigade enligt del VIII i detta avtal.

5. Parterna ska arbeta tillsammans för att stärka sitt samarbete om handelsrelaterade aspekter av miljöpolitik och miljöåtgärder, bilateralt, regionalt och i internationella forum, beroende på vad som är lämpligt, inbegripet inom FN:s politiska högnivåforum för hållbar utveckling, Unep, Unea, multilaterala miljöavtal och WTO. Detta samarbete kan bland annat omfatta följande:

a) Politik och åtgärder som främjar ett ömsesidigt stöd mellan handel och miljö, däribland

– utbyte av information om politik och praxis och främjande av initiativ för att uppmuntra övergången till en cirkulär ekonomi,

– främjande av initiativ för hållbar produktion och konsumtion, grön tillväxt och minskade föroreningar,

– utbyte av information om politik och praxis, och främjande av gemensamma ståndpunkter, inom ramen för multilaterala miljöavtal.

b) Initiativ för att uppmuntra handel med och investeringar i miljöanpassade varor och tjänster, bland annat genom att hantera relaterade tariffära och icke-tariffära hinder.

c) Inverkan av miljörätt och miljönormer på handel och investeringar eller handels- och investeringslagstiftningens inverkan på miljön.

d) Andra handelsrelaterade aspekter av multilaterala miljöavtal, inbegripet protokoll till samt ändringar och genomförande av dessa.

6. Parterna kommer i tillämpliga fall att ta vederbörlig hänsyn till synpunkter från den berörda allmänheten och berörda intressenter vid fastställandet och genomförandet av sin samarbetsverksamhet och får vid behov involvera dessa intressenter ytterligare i denna verksamhet.

ARTIKEL 6

Handel och klimatförändringar

1. Parterna erkänner vikten av att vidta brådskande åtgärder för att bekämpa klimatförändringarna och deras effekter samt handelns roll för att uppnå detta mål, i överensstämmelse med FN:s ramkonvention om klimatförändringar, upprättad i New York den 9 maj 1992 (*UNFCCC*), Parisavtalet inom ramen för UNFCCC, upprättat i Paris den 12 december 2015 (*Parisavtalet*) samt med andra multilaterala miljöavtal och multilaterala instrument på klimatförändringsområdet.

2. Mot bakgrund av punkt 1 ska varje part på ett ändamålsenligt sätt genomföra UNFCCC och Parisavtalet.

3. Åtagandet att på ett ändamålsenligt sätt genomföra Parisavtalet enligt punkt 2 inbegriper skyldigheten att avstå från varje handling eller underlåtenhet som väsentligt motverkar Parisavtalets mål och syfte.

4. En part får vidta lämpliga åtgärder avseende detta avtal vid en överträdelse av den skyldighet som avses i punkt 3. Lämpliga åtgärder ska vidtas i enlighet med förfarandet i artikel 96 i Cotonouavtalet eller motsvarande bestämmelser i dess efterföljande avtal, i enlighet med vad som föreskrivs i artikel 136.3 i detta avtal.

5. Mot bakgrund av punkt 1 ska varje part

a) främja det ömsesidiga stödet mellan handelspolitik och klimatpolitik samt åtgärder inom dessa områden, och därigenom bidra till övergången till en ekonomi med låga växthusgasutsläpp, till en resurseffektiv och cirkulär ekonomi och till en klimatresilient utveckling,

b) underlätta undanröjandet av hinder för handel med och investeringar i varor och tjänster av särskild betydelse för begränsning av och anpassning till klimatförändringar, såsom förnybar energi och energieffektiva produkter och tjänster.

6. Parterna ska arbeta tillsammans för att stärka sitt samarbete om handelsrelaterade aspekter av politik och åtgärder på området för klimatförändringar, bilateralt, regionalt och i internationella forum, beroende på vad som är lämpligt, inbegripet inom UNFCCC, Parisavtalet, Montrealprotokollet om ämnen som bryter ned ozonskiktet, upprättat i Montreal den 16 september 1987 (*Montrealprotokollet*), WTO och Internationella sjöfartsorganisationen (IMO). Detta samarbete kan bland annat omfatta

a) politisk dialog och politiskt samarbete om genomförandet av Parisavtalet, bland annat om metoder för att främja klimatresiliens, förnybar energi, koldioxidsnål teknik, energieffektivitet, utarbetande och antagande av åtgärder för koldioxidprissättning, inbegripet utsläppshandelssystem, hållbara transporter, hållbar och klimatresilient infrastrukturutveckling samt utsläppsövervakning,

b) stöd till IMO:s utarbetande och antagande av ambitiösa och ändamålsenliga åtgärder för att minska utsläppen av växthusgaser som ska genomföras av fartyg i internationell trafik,

c) stöd till en ambitiös utfasning av ozonnedbrytande ämnen och total utfasning av fluorkolväten inom ramen för Montrealprotokollet, genom åtgärder för att kontrollera produktion och konsumtion av och handel med dem, införande av miljövänliga alternativ till dem, uppdatering av säkerhetsstandarder och andra relevanta standarder samt genom bekämpning av den olagliga handeln med ämnen som regleras av Montrealprotokollet.

ARTIKEL 7

Handel och biologisk mångfald

1. Parterna erkänner vikten av att bevara och på ett hållbart sätt använda biologisk mångfald och handelns roll för att uppnå dessa mål, i överensstämmelse med de relevanta multilaterala miljöavtal som de är parter i, inbegripet konventionen om biologisk mångfald, upprättad i Rio de Janeiro den 5 juni 1992 (*konventionen om biologisk mångfald*) och dess protokoll, konventionen om internationell handel med utrotningshotade arter av vilda djur och växter, upprättad i Washington D.C. den 3 mars 1973 (Cites), och de beslut som antagits inom ramen för dessa.

2. Mot bakgrund av punkt 1 ska varje part

a) genomföra ändamålsenliga åtgärder för att bekämpa illegal handel med vilda djur och växter, inbegripet i tillämpliga fall med avseende på tredjeländer,

b) främja långsiktigt bevarande och hållbar användning av Cites-listade arter, och införande av djur- och växtarter i bilagorna till Cites om en arts bevarandestatus anses vara hotad på grund av internationell handel, samt genomföra regelbundna översyner, vilket kan leda till en rekommendation om att ändra bilagorna till Cites i syfte att säkerställa att de korrekt återspeglar bevarandebehoven för arter som hotas på grund av internationell handel,

c) främja handel med produkter som härrör från ett hållbart nyttjande av biologiska resurser för att bidra till bevarandet av den biologiska mångfalden,

d) främja en rimlig och rättvis fördelning av den nytta som uppstår vid användning av genetiska resurser och traditionell kunskap som rör genetiska resurser, i enlighet med Nagoyaprotokollet till konventionen om biologisk mångfald, upprättat i Nagoya den 29 oktober 2010 (*Nagoyaprotokollet*),

e) vidta åtgärder för att bevara den biologiska mångfalden när den utsätts för påfrestningar kopplade till handel och investeringar, särskilt för att förhindra spridningen av zoonotiska sjukdomar och invasiva främmande arter.

3. Parterna ska arbeta tillsammans för att stärka sitt samarbete om handelsrelaterade aspekter av politik och åtgärder för biologisk mångfald, bilateralt, regionalt och i internationella forum, beroende på vad som är lämpligt, inbegripet inom konventionen om biologisk mångfald och Cites. Detta samarbete kan bland annat omfatta

a) initiativ och god praxis när det gäller handel med produkter och tjänster som härrör från ett hållbart nyttjande av biologiska resurser med målet att bevara den biologiska mångfalden,

b) ansvarsfull handel och bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald, inbegripet utveckling och tillämpning av metoder för redovisning av naturkapital och ekosystem, värdering av ekosystem och ekosystemtjänster och därmed sammanhängande ekonomiska instrument, samt integrering av biologisk mångfald i handel och handelsprocesser,

c) bekämpning av olaglig handel med vilda djur och växter, bland annat genom initiativ för att minska efterfrågan på olagliga produkter av vilda djur och växter och initiativ för att förbättra informationsutbyte och samarbete, brottsbekämpning, frivillig tekniköverföring, utbytesprogram och kapacitetsuppbyggande åtgärder,

d) tillträde till genetiska resurser samt rimlig och rättvis fördelning av den nytta som uppstår vid deras användning i överensstämmelse med Nagoyaprotokollet.

ARTIKEL 8

Handel och skogar

1. Parterna erkänner vikten av bevarande av skogar och hållbart skogsbruk för att tillhandahålla miljöfunktioner och ekonomiska och sociala möjligheter för nuvarande och kommande generationer, samt handelns roll för att uppnå detta mål.

2. Mot bakgrund av punkt 1 ska varje part

a) genomföra åtgärder för att bekämpa olaglig skogsavverkning och därmed sammanhängande handel, inbegripet i tillämpliga fall med avseende på tredjeländer, och främja handeln med lagligt avverkade skogsprodukter,

b) främja bevarande och hållbar förvaltning av skogar samt handel med och konsumtion av timmer och trävaror som avverkats i enlighet med lagstiftningen i avverkningslandet och från hållbart förvaltade skogar,

c) utbyta information med den andra parten om handelsrelaterade initiativ som rör hållbart skogsbruk, skogsskydd, skogsförvaltning, initiativ för att bekämpa olaglig avverkning och annan relevant politik av gemensamt intresse samt samarbeta för att maximera effekterna av och det ömsesidiga stödet från deras respektive politik av gemensamt intresse.

3. Parterna erkänner att avskogning är en viktig drivkraft för global uppvärmning och förlust av biologisk mångfald och ska utbyta kunskap om och erfarenheter av sätt att uppmuntra konsumtion av och handel med produkter från avskogningsfria försörjningskedjor, vilket minimerar risken för att produkter som är förknippade med avskogning eller skogsförstörelse släpps ut på deras marknader.

4. Parterna ska arbeta tillsammans för att stärka sitt samarbete om handelsrelaterade aspekter av hållbart skogsbruk i syfte att förbättra skogsskyddet, minimera alla former av avskogning och skogsförstörelse, förbättra spårbarheten och spårbarhetskedjan för skogsprodukter, främja initiativ för att förbättra informationsutbytet, bekämpa olaglig skogsavverkning samt stärka skogarnas roll i begränsningen av klimatförändringarna, i kampen mot förlusten av biologisk mångfald och i den cirkulära ekonomin och bioekonomin, bilateralt, regionalt och i internationella forum, beroende på vad som är lämpligt.

ARTIKEL 9

Handel och hållbar förvaltning av marina biologiska resurser och vattenbruk

1. Parterna erkänner vikten av att bevara och på ett hållbart sätt förvalta marina biologiska resurser och marina ekosystem samt av att främja ett ansvarsfullt och hållbart vattenbruk, samt handelns roll för att uppnå dessa mål.

2. Parterna erkänner att olagligt, orapporterat och oreglerat fiske (*IUU-fiske*) undergräver ett hållbart bevarande och en hållbar förvaltning av fiskbestånden och har en negativ inverkan på försörjningsmöjligheterna för fiskesamhällen och personer som handlar med fisk och fiskeriprodukter. Detta bekräftar behovet av åtgärder för att bekämpa och få ett slut på IUU-fisket samt för att ta itu med problemen med överfiske och ohållbart utnyttjande av fiskeresurserna.

3. Mot bakgrund av punkterna 1 och 2 ska varje part

a) genomföra långsiktiga bevarande- och förvaltningsåtgärder och hållbart utnyttjande av marina levande resurser i enlighet med definitionerna i FN:s avtal om genomförande av bestämmelserna i FN:s havsrättskonvention av den 10 december 1982 om bevarande och förvaltning av gränsöverskridande och långvandrande fiskbestånd (*fiskbeståndsavtalet*), antaget i New York den 4 augusti 1995, FN:s livsmedels- och jordbruksorganisations (FAO) avtal om att främja fiskefartygens iakttagande av internationella bevarande- och förvaltningsåtgärder på det fria havet, antaget i Rom den 24 november 1993 och FAO:s avtal om hamnstatsåtgärder för att förebygga, motverka och undanröja olagligt, orapporterat och oreglerat fiske (*avtalet om hamnstatsåtgärder*), undertecknat i Rom den 22 november 2009,

b) handla i överensstämmelse med principerna i FN:s havsrättskonvention, fiskbeståndsavtalet, avtalet om att främja fiskefartygens iakttagande av internationella bevarande- och förvaltningsåtgärder på det fria havet, FAO:s uppförandekod för ansvarsfullt fiske, antagen genom resolution 4/95 av den 31 oktober 1995, och avtalet om hamnstatsåtgärder, och i tillämpliga fall delta i FAO:s initiativ om det globala registret över fiskefartyg, kyltransportfartyg och försörjningsfartyg,

c) aktivt delta i arbetet i de regionala fiskeriförvaltningsorganisationer i vilka de är medlemmar, observatörer eller samarbetande icke-avtalsslutande parter, i syfte att uppnå god fiskeriförvaltning och hållbart fiske, till exempel genom att främja vetenskaplig forskning och anta bevarande- och förvaltningsåtgärder som bygger på bästa tillgängliga vetenskap, stärka efterlevnadsmekanismerna, genomföra regelbundna prestationsöversyner och införa effektiv kontroll och övervakning och effektivt genomdrivande av de regionala fiskeriförvaltningsorganisationernas förvaltningsåtgärder och, i tillämpliga fall, anta och genomföra system för fångstdokumentation eller certifiering samt hamnstatsåtgärder,

d) genomföra ändamålsenliga åtgärder för att bekämpa IUU-fiske, inbegripet åtgärder för att utesluta IUU-produkter från handelsflödena, och samarbeta för att underlätta informationsutbyte i syfte att genomföra spårbarhet,

e) främja utvecklingen av ett hållbart och ansvarsfullt vattenbruk, med beaktande av dess ekonomiska, sociala och miljömässiga aspekter, även när det gäller genomförandet av målen och principerna i FAO:s uppförandekod för ansvarsfullt fiske,

f) främja långsiktigt bevarande och hållbar användning av Cites-listade arter och införande av vattendjur- och vattenväxtarter i bilagorna till Cites om en arts bevarandestatus anses vara hotad på grund av internationell handel,

g) iaktta konventionen om skydd av flyttande vilda djur, upprättad i Bonn den 23 juni 1979 (*Bonnkonventionen*), och instrument inom ramen för den konventionen, för hållbart bevarande av flyttande arter, bifångstförvaltning och landningsdata.

4. Parterna ska arbeta tillsammans för att stärka sitt samarbete om och den ömsesidiga nyttan av handelsrelaterade aspekter av politik och åtgärder för fiske och vattenbruk, bilateralt, regionalt och i internationella forum, beroende på vad som är lämpligt, inbegripet inom WTO, regionala fiskeriförvaltningsorganisationer, FAO och andra multilaterala instrument på detta område, i syfte att främja hållbara fiskemetoder, hållbart vattenbruk och handel med fisk och skaldjur från hållbart förvaltat fiske och vattenbruk. Parterna ska ha ett nära samarbete och påskynda sina ansträngningar för att uppnå FN:s mål 14 för hållbar utveckling (hav och marina resurser), som syftar till att bevara och på ett hållbart sätt nyttja haven och de marina resurserna för hållbar utveckling, inbegripet genom att förebygga och avsevärt minska havsföroreningar av alla slag, särskilt från landbaserad verksamhet, inbegripet marint skräp och tillförsel av näringsämnen, och genom att integrera bevarandet av marina ekosystem i politiken för en hållbar blå ekonomi.

ARTIKEL 10

Handel och investeringar som ett medel för att stödja hållbar utveckling

1. Parterna erkänner att handel med och investeringar i varor och tjänster som har anknytning till miljöskydd eller bidrar till bättre sociala villkor, och främjande av användning av hållbarhetssystem eller andra frivilliga initiativ, på ett meningsfullt sätt kan bidra till hållbar utveckling.

2. Parterna har i detta syfte avvecklat tullar på miljöanpassade varor med ursprung i den andra parten i enlighet med artiklarna 10 och 11 i detta avtal.

3. Parterna har dessutom åtagit sig att slutföra förhandlingarna om miljöanpassade tjänster och miljöanpassad tillverkning i enlighet med artikel 3 i detta avtal.

4. Mot bakgrund av punkt 1 ska varje part främja och underlätta handel med och investeringar i

a) miljöanpassade varor och tjänster,

b) varor som bidrar till bättre sociala villkor, och

c) varor som omfattas av transparenta, faktabaserade och icke vilseledande system för hållbarhetssäkring, såsom system för rättvis och etisk handel och miljömärkning.

5. De åtgärder för främjande och underlättande av handel och investeringar som avses i punkt 4 kan inbegripa

a) medvetandehöjande åtgärder och informations- och upplysningskampanjer för allmänheten,

b) antagande av politiska ramar som främjar införandet av bästa tillgängliga teknik,

c) uppmuntrande av användning av transparenta, faktabaserade och icke vilseledande hållbarhetssystem, särskilt hos små och medelstora företag,

d) hantering av relaterade icke-tariffära hinder, och

e) hänvisning till relevanta internationella standarder, såsom ILO:s konventioner och riktlinjer eller multilaterala miljöavtal, så som de regelbundet uppdateras av de berörda organen.

6. Parterna ska arbeta tillsammans för att stärka sitt samarbete om handelsrelaterade aspekter av frågor som omfattas av denna artikel, bilateralt, regionalt och i internationella och multilaterala forum, beroende på vad som är lämpligt, bland annat genom utbyte av information och bästa praxis och uppsökande verksamhet.

ARTIKEL 11

Handel, ansvarsfullt företagande och ansvarsfull förvaltning av leveranskedjan

1. Parterna erkänner vikten av ansvarsfullt företagande och företagens sociala ansvar, inbegripet ansvarsfull förvaltning av leveranskedjan, och handelns roll för att uppnå detta mål.

2. Mot bakgrund av punkt 1 ska varje part

a) främja ett ansvarsfullt företagande och företagens sociala ansvar, inbegripet ansvarsfull förvaltning av leveranskedjan, genom att tillhandahålla stödjande politiska ramar som uppmuntrar företagen att tillämpa relevanta metoder,

b) främja efterlevnad, genomförande, uppföljning och spridning av relevanta internationella instrument, exempelvis OECD:s riktlinjer för multinationella företag; ILO:s trepartsdeklaration om principer som rör multinationella företag och socialpolitik, som antogs i Genève i november 1977 (*ILO:s trepartsdeklaration om principer som rör multinationella företag och socialpolitik*); FN:s Global Compact-initiativ; och FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter, som godkändes av rådet för mänskliga rättigheter i dess resolution 17/4 av den 16 juni 2011.

3. Parterna erkänner nyttan av internationella sektorsspecifika riktlinjer för företagens sociala ansvar och ett ansvarsfullt företagande och ska främja ett gemensamt arbete i detta avseende. När det gäller relevant och internationellt erkänd vägledning från OECD om tillbörlig aktsamhet för ansvarsfulla leveranskedjor för mineraler från konfliktdrabbade områden och högriskområden och dess tillägg, ska parterna också vidta åtgärder för att främja användningen av denna vägledning. I egenskap av medlemmar i FAO:s kommitté för globalt tryggad livsmedelsförsörjning ska parterna också främja medvetenheten om principerna för ansvarsfulla investeringar i jordbruk och livsmedelssystem och de fakultativa riktlinjerna för ansvarsfull förvaltning av markområden, fiskevatten och skogar mot bakgrund av den nationella livsmedelstryggheten.

4. Parterna ska arbeta tillsammans för att stärka sitt samarbete om handelsrelaterade aspekter av frågor som omfattas av denna artikel, bilateralt, regionalt och i internationella forum, beroende på vad som är lämpligt, bland annat genom utbyte av information och bästa praxis och uppsökande verksamhet.

ARTIKEL 12

Vetenskaplig och teknisk information

1. Vid fastställande eller genomförande av sådana åtgärder för skydd av miljön eller arbetsförhållandena som kan påverka handel eller investeringar ska varje part ta hänsyn till tillgänglig vetenskaplig och teknisk information samt relevanta internationella standarder, riktlinjer eller rekommendationer.

2. Om det råder brist på fullständig vetenskaplig säkerhet och det finns risker för allvarlig eller oåterkallelig skada på miljön eller hälsan och säkerheten på arbetsplatsen, får en part vidta åtgärder för att förebygga sådan skada i enlighet med försiktighetsprincipen.

ARTIKEL 13

Transparens

1. Varje part ska, i syfte att säkerställa medvetenhet och ge intresserade personer och intressenter rimliga möjligheter att lämna synpunkter, på ett transparent sätt utveckla, vidta och genomföra

a) åtgärder som syftar till att skydda miljön eller arbetsförhållandena och som kan påverka handel eller investeringar, eller

b) handels- eller investeringsåtgärder som kan påverka skyddet av miljön eller arbetsförhållandena.

2. Varje part ska ta vederbörlig hänsyn till meddelanden och synpunkter från allmänheten i frågor som rör denna bilaga. Den får vid behov informera de inhemska rådgivande grupper som inrättats enligt artikel 15 i denna bilaga samt den andra partens kontaktpunkt, som utsetts i enlighet med artikel 14.5, om sådana meddelanden och synpunkter.

ARTIKEL 14

Särskild kommitté för handel och hållbar utveckling och kontaktpunkter

1. Parterna inrättar härmed en särskild kommitté för handel och hållbar utveckling som regleras av del VI i detta avtal och som ska

a) sammanträda en gång om året eller utan oskäligt dröjsmål på begäran av endera parten,

b) ha ett ordförandeskap som innehas gemensamt, på en lämplig nivå, av parternas företrädare, och

c) rapportera till EPA-rådet.

2. Kommittén för handel och hållbar utveckling ska

a) underlätta, övervaka och se över genomförandet av denna bilaga,

b) utföra de uppgifter som avses i artikel 18 i denna bilaga,

c) bidra till arbetet i kommittén för högre tjänstemän i frågor som omfattas av denna bilaga, inbegripet när det gäller frågor som diskuteras med den rådgivande EPA-kommitté som avses i artikel 108 i detta avtal,

d) behandla alla andra frågor som är relaterade till denna bilaga i enlighet med vad parterna enas om.

3. Kommittén för handel och hållbar utveckling får fastställa sin egen arbetsordning och om en sådan inte fastställs ska arbetsordningen för kommittén för högre tjänstemän gälla i tillämpliga delar.

4. Kommittén för handel och hållbar utveckling ska offentliggöra en rapport efter varje sammanträde.

5. Varje part ska vid ikraftträdandet av detta avtal utse en kontaktpunkt inom sin förvaltning för att underlätta kommunikation och samordning mellan parterna i alla frågor som rör denna bilaga. Varje part ska underrätta den andra parten om kontaktuppgifterna till sin kontaktpunkt. Parterna ska omgående underrätta varandra om varje ändring av dessa kontaktuppgifter.

ARTIKEL 15

Inhemska rådgivande grupper

1. Varje part ska inrätta en ny eller utse en befintlig inhemsk rådgivande grupp inom ett år från detta avtals ikraftträdande. Den inhemska rådgivande gruppen ska ge råd till den berörda parten i frågor som omfattas av detta avtal. Den ska bestå av, och på ett balanserat sätt företräda, oberoende organisationer i det civila samhället, inbegripet icke-statliga organisationer, näringslivs- och arbetsgivarorganisationer samt fackföreningar, som är verksamma inom ekonomi, hållbar utveckling, sociala frågor, mänskliga rättigheter, miljöfrågor och andra frågor. Den inhemska rådgivande gruppen får sammankallas i olika konstellationer för att diskutera genomförandet av olika delar av och bestämmelser i detta avtal.

2. Varje part ska sammanträda med sin inhemska rådgivande grupp minst en gång om året. Varje part ska beakta synpunkter eller rekommendationer från sin inhemska rådgivande grupp beträffande genomförandet av detta avtal.

3. För att öka allmänhetens medvetenhet om de inhemska rådgivande grupperna ska varje part offentliggöra förteckningen över organisationer som deltar i dess inhemska rådgivande grupp samt gruppens kontaktpunkt.

4. Parterna ska främja samverkan mellan sina respektive inhemska rådgivande grupper, inbegripet deras deltagande i den rådgivande EPA-kommitté som inrättas i enlighet med artikel 108 i detta avtal.

ARTIKEL 16

Undvikande och lösning av tvister

1. Parterna ska genom dialog, samråd, informationsutbyte och samarbete göra sitt yttersta för att lösa eventuella meningsskiljaktigheter om tillämpningen av denna bilaga.

2. Vid oenighet mellan parterna kring tillämpningen av denna bilaga ska parterna uteslutande kunna tillgripa de tvistlösningsförfaranden som fastställs i enlighet med artiklarna 17 och 18 i denna bilaga.

ARTIKEL 17

Samråd och medling

1. Om inte annat föreskrivs i denna artikel ska artiklarna 110 och 111 i detta avtal vara tillämpliga.

2. Samråd ska hållas inom tjugo (20) dagar från den dag då den svarande parten mottog begäran och anses vara avslutat inom nittio (90) dagar från den dagen, om inte parterna enas om att fortsätta samrådet.

3. Om samrådet gäller bestämmelser som berör multilaterala avtal eller instrument som avses i denna bilaga ska parterna ta hänsyn till information från ILO eller från relevanta organisationer eller organ som inrättats inom ramen för multilaterala miljöavtal i syfte att främja samstämmighet mellan parternas arbete och dessa organisationers eller organs arbete. I relevanta fall ska parterna rådfråga dessa organisationer eller organ, eller andra experter eller organ som de anser lämpliga. Varje part får också, om så är lämpligt, inhämta synpunkter från de inhemska rådgivande grupper som inrättats i enlighet med artikel 15 i denna bilaga eller andra expertutlåtanden.

4. Varje lösning som parterna kommer överens om ska göras tillgänglig för allmänheten.

ARTIKEL 18

Tvistlösning

1. Om inte annat föreskrivs i denna artikel ska artiklarna 112–115, artikel 116.1, 116.3, 116.4 och 116.5, artiklarna 119–124, artikel 125.2 och 125.3 samt artiklarna 126 och 127 i detta avtal vara tillämpliga.

2. Den kommitté för handel och hållbar utveckling som inrättas enligt artikel 14 i denna bilaga ska senast sex (6) månader efter detta avtals ikraftträdande sammanställa en förteckning över minst femton (15) personer som är villiga och kapabla att åta sig uppdraget som skiljemän vid tvister enligt denna bilaga. Förteckningen ska bestå av tre delförteckningar: en delförteckning för varje part över personer som kan tjänstgöra som skiljemän och en delförteckning över personer som inte är medborgare i någon av parterna och som kan tjänstgöra som ordförande för en skiljenämnd. Varje delförteckning ska omfatta minst fem (5) personer. Kommittén för handel och hållbar utveckling ska säkerställa att förteckningen alltid är fullständig i enlighet med arbetsordningen.

3. Skiljemännen ska ha specialkunskaper eller expertkunskap inom arbets- eller miljörätt, de frågor som behandlas i denna bilaga eller lösning av tvister som uppstår i samband med internationella avtal. De ska vara oberoende, uppträda i egenskap av enskilda individer och inte ta emot instruktioner från någon organisation eller regering eller ha anknytning till någon av parternas regeringar, samt följa den uppförandekod som bifogas den arbetsordning som ska antas av EPA-rådet inom sex (6) månader efter detta avtals ikraftträdande i enlighet med artikel 125.4.

4. Om skiljenämnden sätts samman i enlighet med förfarandet i artikel 113 i detta avtal ska skiljemännen väljas ut bland de berörda personerna på de delförteckningar som avses i punkt 2.

5. När det gäller frågor som rör efterlevnaden av multilaterala avtal och instrument som avses i denna bilaga bör information eller expertutlåtanden som begärs av skiljenämnden i enlighet med artikel 121 inbegripa information och råd från ILO eller relevanta organ eller organisationer som inrättats inom ramen för de multilaterala miljöavtalen.

6. Den svarande parten ska senast 21 dagar efter det att skiljenämnden meddelat sitt avgörande underrätta sin inhemska rådgivande grupp som inrättats i enlighet med artikel 15 i denna bilaga om de efterlevnadsåtgärder som den har vidtagit eller planerar att vidta i enlighet med artikel 115.4 i detta avtal.

7. Kommittén för handel och hållbar utveckling ska övervaka genomförandet av efterlevnadsåtgärderna. De inhemska rådgivande grupperna får lämna synpunkter till kommittén för handel och hållbar utveckling i detta avseende.